

GIPSPROJEKTET FÖR VANDA Å

God
miljöstatus
i vattendragen
och i Östersjön
som mål

I nom ramen för gipsprojektet för Vanda å är målsättningen att behandla 3 500 hektar av åkrar med gips under åren 2018–2020. Gipsbehandling minskar erosionen och innebär en omedelbar minskning av den eutrofierande fosforbelastningen på vattendragen. Syftet med projektet är att minska eutrofieringen av Vanda å och Östersjön samt att utöka användningen av gips i hela Östersjöområdet.

Målsättningen för gipsprojektet för Vanda å är att behandla 3 500 hektar av åkrar i Vanda ås avrinningsområde med gips under åren 2018–2020. Åtgärden minskar belastningen av näringsämnen och fasta partiklar på Vanda å och Finska viken och förbättrar därmed vattendragens ekologiska tillstånd och rekreationsvärde.

Gipsbehandling av åkrar har redan undersökts i flera forskningsprojekt samt testats i stor skala i pilotförsöken i Lundo och Pemar genomförda av SAVE-projektet med finansiering från miljöministeriet samt av NutriTrade-projektet med finansiering från programmet EU Interreg Central Baltic. Metoden har konstaterats leda till omedelbar minskning av avrinningen av fosfor och fasta partiklar med ca 50 %.

Med gipsbehandling av åkrar i södra Finland skulle man snabbt och förmånligt minska fosforavrinningen från åkrarna till Östersjön med över 300 ton, vilket motsvarar ca en fjärdedel av jordbrukets utsläpp i Bottenhavet, Skärgårdshavet och Finska viken. Gipsbehandling av åkrar skulle innebära en betydande förbättring av havets tillstånd om den genomfördes i hela Östersjöområdet.

Genomförare & finansierer

Gipsprojektet för Vanda å genomförs av John Nurminens Stiftelse, Vattenskyddsföreningen för Vanda å och Helsingforsregionen rf, Helsingfors universitet och Finlands miljöcentral. Projektet finansieras av stiftelsens privata donatorer samt miljöministeriet. Projektet genomför åtgärder i åtgärdsprogrammet för Finlands havsförvaltning och regeringens spetsprojekt "Kretsloppsekonomi slår igenom och ren teknik tas i bruk".

BEVISAT EFFEKTIV FÖRSTA HJÄLPEN-ÅTGÄRD INOM ÖSTERSJÖSKYDDET

Gipset minskar fosforavrinningen från åkrarna

Gips (kalciumsulfathydrat) löser upp sig i åkermarken och förbättrar markens grynstruktur. Erosionen samt urlakningen av fosfor och organiskt kol minskar, vilket gör avrinningsvattnet klarare och förhindrar övergödning av vattendragen. Fosforavrinningen minskar till hälften vid en enda behandling. Effekten varar i flera år. Fosfor stannar emellertid kvar i jordmänen i en form som kan användas av växter.

Inga kostnader för odlarna

Vid gipsbehandlingen sprider man ut fyra ton av jordförbättringsgips per åkerhektar i samband med höstarbetena. Gipset påverkar inte odlingsmetoderna och minskar inte heller odlingsarealen eller påverkar skörden negativt. Spridningsutrustning som används för spridning av kalk eller stallgödsel kan användas för gipsspridningen.

Gipsbehandlingen medför inte några kostnader för odlarna i och med att projektet täcker alla kostnader som hänför sig till gipsbehandlingen, såsom planeringen, inköp av gipset och spridningen. Deltagandet i projektet påverkar inte heller gårdens miljöstöd.

Tillämpligheten av gipsbehandlingen bedöms separat för varje skifte

Metoden är lämplig för växtodling, men kan inte användas i sjöars avrinningsområden eller i grundvattenområden. På åkrar med ekologisk odling finns det begränsningar vad gäller ursprunget för det gips som sprids, och inhemskt gips som är en biprodukt från industrin är inte tillåtet i ekologisk odling. Gips rekommenderas inte heller för direktsådd av höstspannmål eller på kalium- eller magnesiumfattig åkermark med hög kalciumhalt.

Gipsprojektet för Vanda å

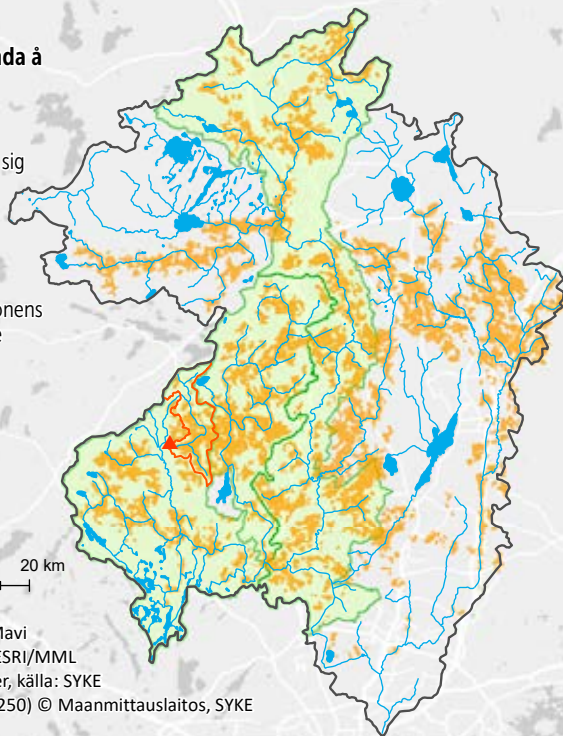
- Vanda å huvudvattenområde
- Åkrar som lämpar sig för gipsspridning
- Automatisk uppföljning av vattenkvaliteten
- Uppföljningsstationens avrinningsområde
- Åtgärdsområden

0 5 10 20 km

Åkerskiftespolygoner © Mavi
Bakgrundskartaraster © ESRI/MML
Avrinningsområdesgränser, källa: SYKE
Åsträcka och sjöar (Ranta250) © Maanmittauslaitos, SYKE

Maanmittauslaitos, Esri Finland

UPPFÖLJNING AV VATTENKVALITETEN OCH FISKEBESTÅNDSUNDERSÖKNINGAR

På Lepsämänjoki mätstation följer man upp hur mycket gipset minskar på erosionen och avrinningen av näringsämnen. Minskad belastning ses i klarare vatten i ån.

Effekterna av gips utreds även med omfattande fiskebeståndsundersökningar. Naturlig förökning av öring utreds i området. Uppgifter om fiskebestånden och effekten av gipsbehandlingen på fiskebestånden samlas in med elfiske.

NÄRING TILL VÄXTERNA, INTE I VATTNET

Vanda ås vattensystem med rika natur- och kulturvärden innefattar över 300 kilometer av fåror som rinner igenom 14 kommuner. Det bor över en miljon människor i området kring Vanda å. Vanda å erbjuder även fiske efter lax och utgör det viktigaste fritidsfiskeområdet i södra Finland.

Gipsprojektet för Vanda å

- Finansierar gipsbehandling av åkrarna, producerar uppgifter om kostnaderna för metoden och vidareutvecklar handlingsmodellen. Gipset sprids av de odlare och entreprenörer som deltar i projektet.
- Minskar den årliga fosforbelastningen på Vanda å med ca två ton och belastningen p.g.a. fasta partiklar med ca ett tusen ton. Med behandlingen förbättras vattenkvaliteten i Vanda å och belastningen av näringsämnen och fasta partiklar på Östersjön minskar. Utsläppsminskningarna antas fortsätta i minst fem år.
- Följer upp gipsbehandlingens effekter på vattenkvaliteten och fiskebeståndet samt ökar medvetenheten om gipsbehandlingens effektivitet som en vattenskyddsåtgärd inom jordbruket. Ett mer allmänt mål är att verka för att gipsbehandlingen av åkrar skulle så fort som möjligt inkluderas i jordbrukets stödsystem.
- Uppmuntrar de boende och företagen i området till vattenskydd och att delta i genomförandet av gipsbehandlingen genom gräsrotsfinansieringsplattformen Nutribute (www.nutribute.org).

Vill du delta i gipsprojektet?

Med odlare som är intresserade av gipsbehandlingen granskar vi om gips är tillämpligt på deras åkrar och kommer överens om de åkerskiften som ska behandlas. Deltagandet medför inte några kostnader för gårdarna, eftersom ersättning betalas ut för kostnaderna för spridningen av gips och den arbetstid som gått åt projektet.

Ytterligare information

www.johnnurmisenfaat.io/vantaanjoki

Se vanliga frågor om gipsbehandlingen

blogs.helsinki.fi/save-kipsihanke/vanliga-fragor/?lang=sv

KONTAKT- INFORMATION

John Nurminens Stiftelse

- Marjukka Porvari, Direktör,
Projektet Ett Rent Östersjön
tfn 041 5491 535
marjukka.porvari@jnfoundation.fi

Vattenskyddsföreningen för Vanda å och Helsingforsregionen rf

- Verksamhetsledare Anu Oksanen
tfn 050 3726 018
anu.oksanen@vesiensuojelu.fi
- Forskare Pasi Valkama
tfn 044 7671 394
pasi.valkama@vesiensuojelu.fi

Helsingfors universitet

- Professor Markku Ollikainen
tfn 02941 58 065
markku.ollikainen@helsinki.fi

Finlands miljöcentral

- Specialforskare Petri Ekholm
tfn 0295 251 102
petri.ekholm@ymparisto.fi

